

Aškerc potemtakem tu ni naprosto epik, ampak tudi dramatik, a najlepša so mesta, kjer je le epik.

Tako je pesnik skušal premostiti ono brezno. Rekli pa smo, da ga je čisto tudi preskočil, žrtvujoč zgodovinstvenost idejam, ki jih je položil v svoje delo. Da je pesnik to res hotel in da mu ni pero le uhajalo v tuje ozemlje, razvidimo iz „prologa“; že v prvi kitici govori dovolj jasno besede: „Živ pokaži tu se pred menoj, javi se mi, naš rojak heroj!“ Tako ne govori, kdor se opira na zgodovino! Vidik, pod katerim je umišljeno vse delo, pa se mi zdi povedan v verzih (str. 7.): „Za spoznanje, za resnico se vojskujemo; v imenu tvojem, Primož Trubar, mi korakamo v veseli boj!“ Kako je izvedel pesnik to svoje načelo? Moramo reči: z vso doslednostjo! Kjer kdo v pesnitvi razvija nazore, vselej meri vse, ali pozitivno ali negativno, v omenjeni smoter, od škofa Bonhoma v prvem prizoru pa do Trubarja na smrtni postelji, in to v vseh variacijah, navdušeno in zbadljivo, preudarno in koprneče, fino in robato, z besedo, s knjigo in s pestjo! Besede, ki služijo tej doslednosti, so pri osebah, ki bi jih videli najrajši vedno v plemeniti dostojanstvenosti, tuintam celo šinile preko cilja; ne zlagajo se n. pr. s „herojstvom“ Trubarjevi stavki kakor na strani 48. (na koncu govora) ali na str. 121.—122.; prav pa je seveda, da tako govori kak Vlahovič ali Filip Štraus, Juričič, Rokavec. — Na enem mestu pa je šel Aškerc s svojo doslednostjo, ne vem, ali hote ali nehote, celo preko svojega junaka Trubarja: v prizoru z ujetim Uzrajm-begom. Ko ta turški beg naravnost uči Trubarja, hotečega ga pokristjaniti: „Ostaniva si brata, pa pustiva na strani alkoran in evangelje“, in kar je še tam (str. 128.—129.) povedanega, in ostane na posled na pozorišču očitno kot zmagovalec, se resno vprašujemo, ali je še Trubar junak. Sploh je ta beg, turški „modri Natan“, imenitno risan!

Tako smo skušali v malih potezah začrtati gonilne moči v tem markantnem slovstvenem delu, ob katerem se bo vselej ustavil, kdor bo pisal zgodovino našega slovstva in naše kulture. — V podrobnosti se ne spuščamo, dasi bi bilo skoraj k vsaki strani mogoče govoriti kaj o svojem in o pesnikovem stališču. Vse govorjenje in čutenje oseb v pesmotvoru je projekcija govorjenja in čutenja današnjih oseb in zato je odpor istotako neizogiben kakor ostentativno pritrdjevanje. — To pa z našo kritiko nima nič opraviti.

Končno bi še lahko pristavili svojo splošno pohvalno ali grajalno sodbo o delu. Ali zdi se nam to odveč; kajti pesnik bo prišel s to knjigo v položaj, da bomo prisiljeni vzklkniti: „summa laus — summum obiurgium“, a tudi nasprotno: „summum obiurgium — summa laus“; kdor pa pride v tak položaj, njemu ni treba niti hvale niti graje, ko bi tudi ne bil — Aškerc! *Dr. Jos. Tominšek.*

Profesor dr. Matija Murko je priobčil v 17. številki revije „Oesterreichische Rundschau“ pod naslovom „Die slawische Liturgie an der Adria“ velezanimivo, s številnimi zgodovinskimi dejstvi podprto razpravo o slovanskem bogoslužju, na katero opozarjamo s tem.

Milan Begović: „Život za cara“. Zadar 1904. Izdanje „Hrvatske knjižarnice“. Tu imate na 28 straneh rašastega papirja 18 sonetov in dve strani svetobolnega uvoda v prozi. — Res, hitro na skoku so naši pesniki pri svetovnih dogodkih: Begović nam je podaril popesnjen košček moderne snovi, namreč prizor izmed milijonov prizorov v rusko-japonski vojni. V majhnih potezah je začrtana smrt — ne „život“ — „za cara“; saj poslavljanje vojakovo od matere, njegovo odhajanje na bojišče ni nič drugega kakor priprava na smrt na bojišču. — Najlepša sta soneta (15. in 16.), ki slikata vojaka ranjenca na smrtnem polju. — Tendencia tega delca